

8. Солдатенко М.М., Сусь Б.А. Самостійна пізнавальна діяльність як найважливіша умова формування спеціаліста // Вища і середня освіта. -1994. -№7. -С.39-44.

9. Тернер Дж. Аналитическое теоретизирование // Теория общества. Фундаментальные проблемы: Сборник /Пер. с англ. Москва: «КАНОН пресс-Ц». 1999.-С. 103-156.

УДК 37.013.556

Бельмаз Я.М.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У США

У статті розглядається аналіз підготовки викладачів вищої школи у США за програмою PFF.

Рівень підготовки викладачів вищої школи є актуальною проблемою для багатьох країн світу. Останнім часом запроваджуються нові підходи до її вирішення, розробляються сучасні програми, заохочується постійний професійний розвиток професорсько-викладацького складу, зосереджується увага на всіх видах діяльності викладача ВНЗ.

У США було розроблено програму «Підготовка майбутніх викладачів» (Preparing Future Faculty – PFF), яка є новим підходом до підготовки докторів наук, які планують свою майбутню кар'єру в якості викладача вищої школи. Ця програма була започаткована на початку 1990-х років Асоціацією американських коледжів та університетів (The Association of American Colleges and Universities – AAC&U) і Радою аспірантур (докторантур) (The Council of Graduate Schools – CGS).

Аналізу підготовки викладачів вищої школи у США за програмою PFF присвячено чимало робіт американських педагогів, таких як К. Адамс (K. Adams), Л. Сейдел (L. Seidel), В. Бенасси (V. Benassi), Дж. Гаффс (J. Gaffs), А. Прюїт-Логан (A. Pruitt-Logan), Л. Сімс (L. Sims), Д. Денеке (D. Denecke) та інші.

Мета даної статті – проаналізувати основні проблеми, з якими стикаються молоді фахівці після закінчення докторантури та розглянути головні напрями, за якими готують викладачів вищої школи у США згідно програми PFF.

Отже, головними причинами ініціації нової парадигми у підготовці педагогів, які працюють у сфері вищої освіти, стали дослідження, проведені серед викладачів та майбутніх викладачів ВНЗ з метою з'ясувати ступінь задоволеності рівнем підготовки до кар'єри педагога вищої школи. Ці дослідження свідчили про невідповідність того, чому навчають у докторантурі, і тим, що очікує майбутніх докторів наук в період їх безпосередньої роботи. Найчастіше молоді фахівці відчувають себе непідготовленими до інших аспектів діяльності, окрім дослідницької роботи [1, с.111].

Таким чином, програма «Підготовка майбутніх викладачів» ставить за мету підготувати педагогів вищої школи не лише до наукової діяльності, а й до інших ролей.

Кетрін Адамс виділяє чотири основних напрямки підготовки майбутніх докторів наук, які планують працювати в якості викладачів ВНЗ:

- 1) викладання;
- 2) наукова (дослідницька) діяльність;
- 3) суспільна діяльність та академічна культура;
- 4) пошук роботи [2].

Викладання – це роль, яка вимагає від молодого спеціаліста найбільше енергії та часу, це саме та відповідальність (функція), на яку необхідно звернути увагу молодому викладачу вищого навчального закладу в першу чергу. Навчальний заклад, який бере на роботу педагога, бажає, щоб він був вже повністю готовий викладати. Як зазначає К. Адамс, підготовленість випускників докторантур знаходиться на різному рівні. Так, деякі випускники зовсім не мають досвіду викладання; інші виконували роль асистента на

декількох навчальних дисциплінах; хтось проводив лабораторні заняття; дехто вів цілий курс, а деякі викладали самостійно навіть декілька курсів. Тобто лише невелика частина молодих докторів наук мають достатній досвід викладання. Причому у традиційних докторських програмах такий важливий компонент як викладання не є обов'язковим у підготовці фахівців [2, с.4].

І самі молоді спеціалісти, і адміністрація коледжів погоджується, що більшість випускників докторантур не готові до викладацької діяльності в коледжах [5]. Основні проблеми, з якими стикаються молоді викладачі – це кількість навчальних курсів, які їм пропонують викладати, недостатні знання з педагогіки, методики викладання. Навчаючись у докторантурі, майбутні доктори наук звикли зосереджуватись на своїй вузькій проблематиці в межах однієї дисципліни. На робочому місці від них чекають не лише викладання декількох дисциплін, а й розробки нових навчальних програм у дусі полікультурного, інтернаціонального та міждисциплінарного підходів у навчанні. Проте ці аспекти майже ігнорувалися традиційними докторськими програмами. Останнім часом університети і коледжі підвищують вимоги до якості викладання, від викладачів вимагають використання нових технологій, інтерактивного навчання. Більш того, опиняючись в ролі викладача, молодий фахівець має виконувати і інші функції, напр., керівництво науковою роботою студентів, керівництво практикою, кураторство (наставництво), консультування тощо.

Саме через ці об'єктивні причини в основі програми «Підготовка майбутніх викладачів» лежить надання досвіду викладання ще в період навчання в докторантурі. З цією метою майбутніх викладачів залучають до різних видів діяльності, що пов'язані з практикою викладання вже з першого року навчання, особливу увагу надаючи самостійному викладанню навчальних дисциплін.

Невід'ємною частиною підготовки викладачів вищої школи є курси з загальної педагогіки, методики викладання окремих дисциплін, семінари, практичні заняття з проблем викладання.

Для майбутніх викладачів важливо не лише отримати досвід викладання, а й отримати відгук про проведені заняття як від своїх наставників, так і колег. Тому кожному докторанту призначається наставник (ментор), який керує підготовку до викладацької діяльності. Він надає підопічному поради щодо змісту, методів, форм викладання, відвідує заняття майбутнього викладача, надає відгуки та рекомендації стосовно удосконалення процесу викладання [2, с.5].

Активна наукова діяльність є обов'язковим критерієм успішності викладача вищого навчального закладу. Специфіка наукової роботи залежить від типу вищого навчального закладу: починаючи від простої обізнаності у сфері своїх наукових інтересів закінчуючи обов'язковими публікаціями і дослідженнями.

Це означає, що для більшості молодих спеціалістів наукова діяльність та її роль в академічному житті відрізняється від того, чим займався докторант, навчаючись у докторантурі. Часто наукова діяльність безпосередньо пов'язана з першочерговим завданням – викладанням, і молодий викладач не має можливості продовжувати свої докторські дослідження. Такий звичний вид наукової роботи в межах докторської програми, як «групове дослідження» може зовсім не існувати на новому робочому місці, головним чином, через відсутність команди (групи) людей, які б займалися однією й тією проблемою.

При підготовці викладачів вищої школи необхідно пам'ятати про різноманіття типів вищих навчальних закладів. Тому одним з ключових моментів програми «Підготовка майбутніх викладачів» є кластерний характер. Кластер – це головний інститут (університет) чи факультет, який готує докторів наук, скооперований з іншими партнерськими інститутами чи факультетами. Кластери створюються для того, щоб майбутні доктори наук, які навчаються у головному інституті, мали можливість ознайомитися з іншими типами ВНЗ [3, с.3]. Таким чином, майбутні фахівці

усвідомлюють альтернативні методи і напрями наукової діяльності у різних видах вищих навчальних закладах.

Протягом навчання у докторантурі, майбутні доктори наук отримують практику керівництва науковими проектами студентів.

Важливими є теоретичні курси і практичні заняття стосовно методології наукових досліджень.

За допомогою такого підходу молодий викладач буде «озброєним» в плані наукової діяльності не лише у дослідницькому університеті, а і в інших типах ВНЗ.

Наступний напрямок, за яким готують майбутніх викладачів у США, це академічне життя, або академічна культура. Кожен тип ВНЗ має свою унікальну «академічну культуру», яка визначається особливістю викладання, наукової та суспільної діяльності в контексті загальної «місії» конкретного інституту [2, с.7]. У зв'язку зі зменшенням у США фінансування вищої освіти кожен навчальний заклад підвищує вимоги до свого професорсько-викладацького складу, навантажуючи їх різними видами діяльності. Хоча для отримання штатної посади у ВНЗ США основними критеріями є викладання, наукова робота і суспільна діяльність, стандарти та співвідношення цих основних напрямків роботи викладача вищої школи точно не визначені та відрізняються у різних типах вищих навчальних закладів. Проте будь-який ВНЗ вимагає від викладачів виконання суспільних ролей. Викладачі виконують роботу, яка не пов'язана безпосередньо з викладанням або науковою діяльністю (напр., організація навчально-виховного процесу, робота з персоналом, фінансова сфера тощо), працюючи в різних комітетах, причому такі комітети є досить важливими органами. Тому молодим спеціалістам варто розумітися на особливостях суспільних ролей в інституті. З цією метою програма PFF обов'язково готує докторантів до різноманітних суспільних ролей, до реального академічного життя, зважаючи на різні посади у різних типах навчальних закладів. Програма розроблена таким чином, щоб ще навчаючись у докторантурі, майбутній доктор наук міг зрозуміти, з чим він може зіткнутися, працюючи у сфері вищої освіти. Для цього, напр., проводяться дискусії та семінари з проблем участі професорсько-викладацького складу у керівництві навчальним закладом, умов та терміну на ту чи іншу посаду тощо.

Важливим моментом є і те, що майбутній викладач, окрім наукового керівника та наставника з проблем викладання, має ще і консультанта, який допомагає докторанту ознайомитися з особливостями академічного життя у різних типах інститутів. Причому ці консультанти змінюються протягом навчання для того, щоб була можливість отримати уявлення про всі види ВНЗ. Ознайомлення відбувається не лише теоретично, а й практично (шляхом відвідування вищих навчальних закладів і спостерігаючи за життям «із середини») [2, с.9].

Згідно з дослідженнями таких американських вчених, як Хайбергер (Heiberger), Вік (Vick), Сірні (Serney), Нерад (Nerad), велика кількість докторів філософії не підготовлені до пошуку роботи у науково-педагогічній сфері [4]. Вони не знають, як краще репрезентувати свої вміння, знання для того, щоб отримати перевагу серед інших претендентів на посаду. Бувають випадки, коли на резюме пошукувача не звертають увагу через те, що воно більше відповідає вимогам іншого типу навчального закладу. На співбесіді часто необхідно оцінити себе, навчальний заклад, потенційних колег, довести, що саме цей претендент є найбільш підходящим для цього навчального закладу.

Вже після отримання посади, молоді фахівці вважають, що вони могли б краще себе представити на співбесіді, що в свою чергу сприяло б отриманню кращих умов роботи (напр., щодо заробітної плати, оплати відряджень, забезпечення необхідним обладнанням тощо).

Ще однією проблемою при влаштуванні на роботу є те, що молодим фахівцям рідко пропонують відразу штатну посаду, частіше це посада або на умовах сумісництва або контракту. Більш того, в дослідницьких університетах і чотирьохрічних коледжах важко отримати посаду навіть на таких умовах; частіше викладачі потрібні для суспільних

(дворічних) коледжів. Проте певна частина молодих докторів філософії вважають непристивною таку роботу.

Отже, докторантура має підготувати своїх студентів до пошуку роботи. Корисним джерелом інформації можуть стати нещодавні випускники. Їх запрошують до університетів, де вони спілкуються як з докторантами, так і з викладацьким складом, розповідаючи чого їм не вистачало при пошуку роботи. Також розробляються спеціальні курси чи окремі заняття, на яких вчать, як писати резюме, поводитись на співбесіді, обов'язково враховуючи тип навчального закладу та посаду, на яку претендує молодий спеціаліст. Немало важливими є інформація про різні посади та умови їх отримання. Наприклад, студентам пропонується оцінити «за» та «проти» контрактної основи отримання посади, перспективи роботи в суспільних коледжах тощо. Таким чином, майбутній доктор наук буде знати, що можна очікувати на ринку праці та що є найбільш привабливим саме для нього.

Отже, професія викладача вищої школи – одна з найбільш творчих та складних професій, яка включає в себе різні види діяльності, головними з яких є навчально-методична, наукова, виховна і суспільна. Програма «Підготовка майбутніх викладачів» поставила собі за мету підготувати молодих фахівців якомога повно до майбутньої професії, враховуючи ті проблеми, з якими може зіткнутися молодий фахівець на початку своєї науково-педагогічної кар'єри.

Література

1. Бельмаз Я.М. Нове бачення підготовки майбутніх викладачів ВНЗ у США// Людинознавчі студії: Збірник наукових праць ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І.Франка, 2007. – Випуск 15. – С.110-117.
2. Adams K.A. What colleges and universities want in new faculty. Washington: AACU, 2002. – 18p.
3. Gaff J.G., Pruitt-Logan A.S., Sims L.B., Denecke D.D. Preparing future faculty in the humanities and social sciences. A guide for change. – Washington, DC, 2003. – 130p.
4. Heiberger M.M., Vick J.M. The academic search book. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996.
5. Seedel L.F., Benassi V.A., Richards H.J. College teaching as a professional field of study: the new Hampshire model. – Unpublished manuscript, 1999.

УДК 371.74

Бойко В.В.

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОГО ПОСТІЙНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті розглядається поняття «постійний професійний розвиток» в розумінні британських педагогів та визначаються критерії його ефективності.

В умовах сучасних перетворень, що відбуваються у всіх сферах діяльності, необхідним є підвищення майстерності вчителів. Реальність сьогодення ставить завдання щодо вдосконалення підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, переосмислення цінностей цієї системи, пошуку нових форм організації професійного розвитку вчителя, в основі чого має лежати концепція «навчання впродовж всього життя».

Проблема безперервної освіти взагалі, та безперервної педагогічної освіти зокрема, є актуальною для багатьох країн світу. У всій Європі постійний професійний розвиток розглядається не як розкіш, а як необхідність. Як зазначає П. Джарвіс (Jarvis), ідея «навчання впродовж всього життя» передбачає, що людина набуває нові знання в міру необхідності, протягом усієї кар'єри [3].